

Jakob Sandberg

Konflikten i östra Ukraina

Innehåll

Introduktion.....	1
Jakob Sandberg: Krig i kolbältet – till definitionen av konflikten i östra Ukraina	2
Debatt:	10
Göran Lidén: Kritik av ”Krig i kolbältet”	10
Jakob Sandberg svarar: Hej Göran	11

Introduktion

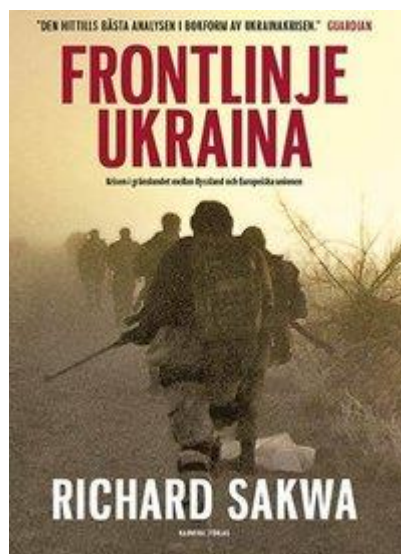
Enligt den politiska huvudfåran i Sverige, liksom i övriga västländer, är Ryssland den stora boven när det gäller konflikten och kriget i Ukraina – man menar att det är Moskva som från första början manipulerat fram upproret och styrt detsamma. Detta ingår i de den bild av ett aggressivt Ryssland som ständigt har förmedlats via etablerade massmedia under det senaste årtiondet.

Att detta skulle vara korrekt när det gäller Ukraina ifrågasattes av *Jakob Sandberg* i senaste numret (3-4/2018) av tidskriften *Röda Rummet*. Och eftersom frågan är infekterad är det inte särskilt märkligt att en läsare reagerade mot artikeln. Nedan återges Sandbergs artikel, kritiken och ett svar från artikelförfattaren.

Lästips

På marxistarkivet finns en hel del läsvärda artiklar om bakgrunden till dagens situation, se [Artiklar om utvecklingen i Ukraina](#) (och dess underavdelning ”Vänsterpress om Ukraina”).

För den som vill tränga in djupare i problematiken rekommenderas boken *Frontlinje Ukraina: krisen i gränslandet mellan Ryssland och Europeiska unionen* av Richard Sakwa (2015).

Martin F

Jakob Sandberg: Krig i kolbältet – till definitionen av konflikten i östra Ukraina

Ur *Röda Rummet* nr 3-4/2018:

Är kriget i östra Ukraina ett inbördeskrig eller resultatet av en rysk förtäckt invasion? Svaret på den frågan är av mer än akademiskt intresse. Tendensen att se en operation styrd från Moskva bakom upproret i öst grundar sig i svaga bevis och ett negligierande av de sociala omständigheter som föranledde kriget. Det menar Jakob Sandberg i denna genomgång av händelseförloppet i konfliktens inledningsfas.

I november 2013 underlät dåvarande president Viktor Janukovyjtj att skriva under ett associationsavtal med EU för att istället sluta ett avtal med Ryssland. Mindre än ett år senare var Janukovyjtj driven i landsflykt, Ryssland hade annekterat Krimhalvön i söder, och ett blodigt krig utkämpades i den del av östra Ukraina som går under namnet Donbass. Tunga sanktioner hade införts mot Ryssland från väst, och de diplomatiska försämringarna har lett till tal om ett nytt kallt krig, med kärnvapenklockan ställd på två minuter till tolv. Ukrainakrisen grundar sig i huruvida Ukraina ska närma sig Ryssland eller EU, men schismen handlar också om europeisk eller rysk samhörighet på djupet, om ryska språkets ställning i den ukrainska staten, om arvet efter Sovjet och historiska tolkningstvister, och inte minst om en vilja att göra sig av med den korrupta och fattiga stat som vuxit fram efter Sovjetunionens sönderfall.

Det som kommit att kallas för Ukrainakrisen kan delas upp i tre sammanlänkade men analytiskt och tidsmässigt åtskilda skeenden: Majdanrevolutionen, annekteringen av Krim, och kriget i Donbass. Denna text avhandlar den sistnämnda fasen.

Tongångarna i debatten har varit höga, och anklagelser om Putinapologetism har länge hängt i luften mot dem som ifrågasatt dogmen om ett illvilligt Kreml bakom varje steg i konflikten – förhoppningen är att tiden nu är mogen för en mer balanserad analys. Bilden av kriget i Donbass har på många sätt varit motstridig; å ena sidan talar man om pro-ryska rebeller och ett inbördeskrig, å andra sidan har man många gånger talat om en rysk invasion av Ukraina. Frågan om hur kriget i Ukraina ska definieras kan framstå som akademiskt hårklyveri, men i själva verket är det en fråga som är avgörande för att förstå konflikten. Genom att i detalj

granska anförda bevis om rysk inblandning i Donbasskriget är följande text ett debattinlägg om hur konflikten ska tolkas.

Bakgrund

När Janukovyjtj valde att inte skriva under associationsavtalet med EU och istället vände sig till Ryssland samlades stora protestskaror på självständighetstorget Majdan Nezalezjnosti i Kiev för att sätta press på myndigheterna att ändra sitt beslut. Demonstranterna bestod i huvudsak av personer som kämpade för att Ukraina skulle närma sig väst, men en liten aktiv och militant del av dem var högerradikala nationalisterna.¹ När specialstyrkorna Berkut försökte skingra skarorna med våld intensifierade det bara protesterna, och den 20 februari kulminerade våldet när omkring hundra människor sköts ihjäl av okända prickskyttar. Förhandlingar mellan den ukrainska regeringen, EU och Ryssland resulterade i tidigare lagda val, men Janukovyjtj öde var redan beseglat, och bara dagar senare tvingas han i flykt till Ryssland när demonstranter stormar parlamentet i Kiev. Strax därefter, den 27 februari dyker militärer utan grad- eller nationalitetsbeteckning upp överallt på Krimhalvön i sydöstra Ukraina. Ryssland förnekade all inblandning och hävdade att det handlade om lokala självförsvarsstyrkor som skulle skydda etniska ryssar från ukrainska nationalisterna. Samtidigt intog vältränade specialstyrkor parlamentet i Simferopol, och tog fullständigt kontroll över samtliga flygplatser på Krimhalvön. En hastigt utlyst folkomröstning om Krimns status hölls efter två veckor. 97 procent ska ha röstat för att ”återförenas med Ryssland”, ett resultat som erkändes av enbart en handfull allierade till Ryssland.

Uppror i sydost

Krim var snabbt och lätt införlivat i Ryska Federationen, den postrevolutionära regeringen i Kiev konsoliderade snart sin kontroll över huvudstaden samt landets västliga och centrala delar, men i Ukrainas sydöstra delar började upproret koka. Stora protester utbröt mot de nya makthavarna i de huvudsakligen ryskspråkiga städerna i sydöstra Ukrainas industribälte. Torgen i Charkov, Donetsk, Luhansk och Odessa drog till sig stora folkmassor från både anhängare och motståndare till Kievregeringen, och snart kom de första dödsoffren i sammandrabbningar mellan aktivister från bägge sidor. Under mars och april 2014 stormade beväpnade grupper polisstationer, administrativa center, och byggnader tillhörande ukrainska säkerhetstjänsten, samt upprättade vägspärrar. De väpnade män som snabbt organiserade sig kallade sig själva för ”hemvärn” (opoltjenie), med uppgift att skydda den ryskspråkiga befolkningen i sydöst från ukrainska nationalisterna och vad man benämnde som ”Kievjuntan”. I Charkov fick snart den pro-ukrainska sidan överhanden, men i Luhansk och Donetsk – det som går under namnet Donbass – bet sig upproret fast. De nya makthavarna i Kiev reagerade långsamt, alltmedan lojaliteten hos den lokala poliskåren på flera ställen gled över till upprorsmännen.

Under de föregående 23 åren som Ukraina hade existerat som självständig stat hade Donbass varit ett rött skynke för nationalistiska strömningar i Kiev. Området var rikt med stora viktiga industrier varav många ägdes av Ukrainas mest profilerade oligark Rinat Achmetov. Befolkningen var i stort om inte direkt pro-rysk så åtminstone positiv till ett Ukraina som stod Ryssland nära. Av alla Ukrainas regioner, Krim undantaget, var det här de mest positiva attityderna till Sovjetunionen återfanns bland befolkningen. Dessutom var det härifrån den störtade presidenten Janukovyjtj kom, och den bitterheten man hade gett uttryck för när

¹ För en studie av högerradikala element och deras betydelse under Majdanrevolutionen, se Volodymyr Ishchenko, *Far right participation in the Ukrainian Maidan Protests: an attempt of systematic estimation, i Ukraine in Crisis* (red. Nicolai N. Petro), London: Routledge 2017. Frågan går tillbaka till arvet efter Stepan Bandera, ukrainsk nationalist som allierade sig med Nazityskland i kampen mot Sovjetunionen för ett självständigt Ukraina.

Janukovyjtj förlorade valet 2004 återkom nu tiofaldigt. Den gången hade man samlats i Charkov för att föreslå en federalisering av Ukraina och ett autonomt öst, men hotet om åtal för att ha kränkt Ukrainas territoriella integritet hindrade att man fullföljde planerna den gången.²

Väpnad konflikt

I denna högexplosiva miljö tändes krigets gnista den 12 april 2014, när den före detta ryske underrättelseofficeren Igor Strelkov³ tillsammans med 52 tungt beväpnade män stormade stadsadministrationen i Slavjansk, långt inne på ukrainskt territorium. Dagen efter påbörjade Ukraina vad man kallade för en ”Anti-terroristoperation” och militära styrkor gick in i Donbass, där de möttes av ilskena folkmassor som försökte jaga bort dem. Den andra maj drabbade motståndare och anhängare till de nya makthavarna i Kiev samman i hamnstaden Odessa, där de senare drev in de förra i fackföreningarnas hus. Molotovcocktailer kastades in genom fönstren, och elden som spred sig tog över fyrtio människoliv. Tragedin skapade chockvågor över hela sydöstra Ukraina, och bidrog till att kraftigt radikaliserade motståndet mot de nya makthavarna i Kiev, samt att brännmärka dem som en fascistjunta i upprorsmännens ögon.

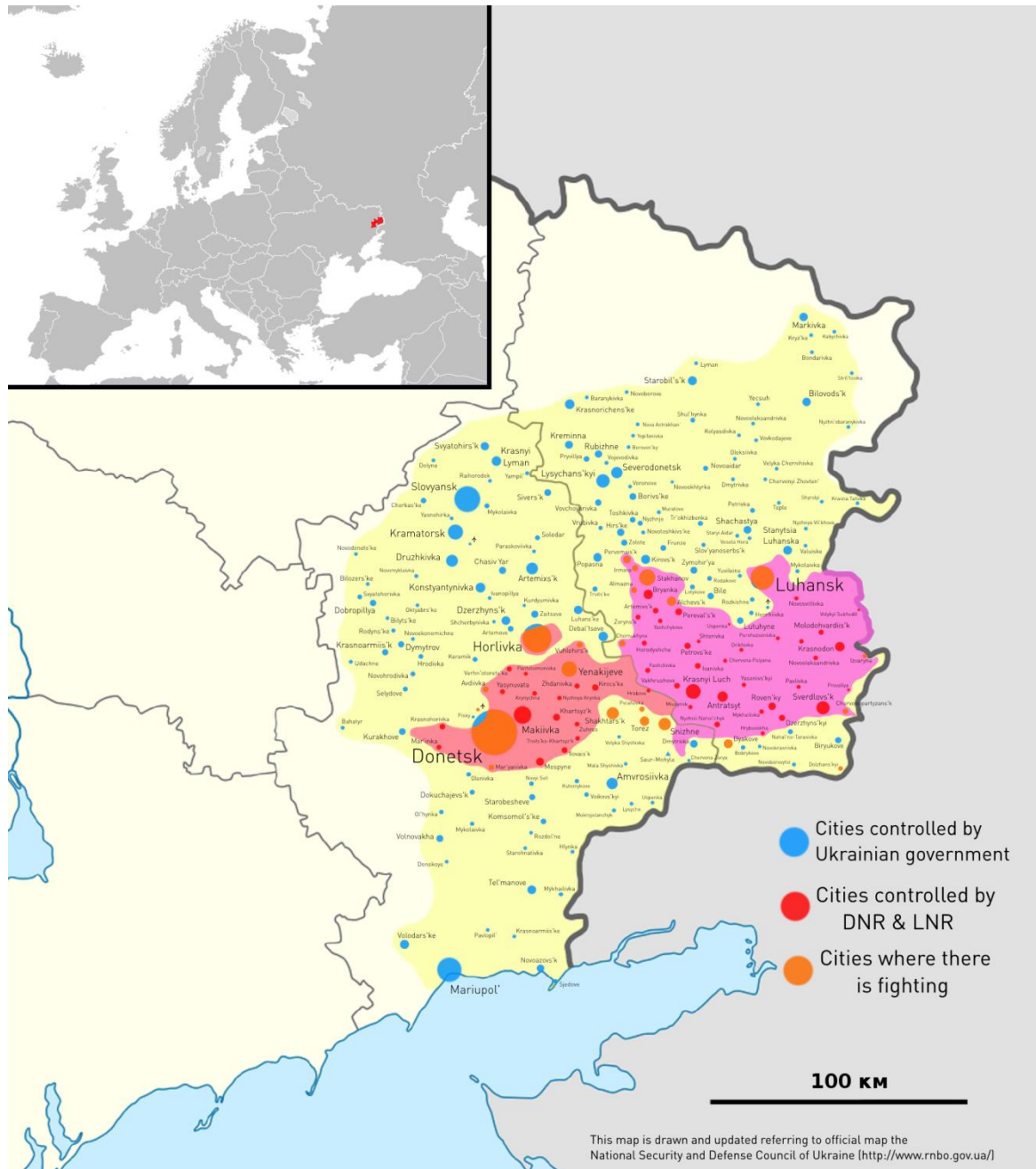
Den 11 maj organiserade rebellerna i öst en folkomröstning i de områden som fortfarande stod under deras kontroll, där 89 procent i Donetsk’ län och 96 procent i Luhansk’ län ska ha röstat för självständighet, i ett valdeltagande man hävdade uppgick till 75 procent.⁴ De ukrainska myndigheterna avfärdade valen som en fars, och efter att Petro Porosjenko valts till president i Ukraina i det extrainsatta presidentvalet den 25 juni, beslutade man efter en veckas halvhjärtade förhandlingar med rebellerna att återuppta den så kallade antiterroristoperationen i öst. Samtidigt som den ukrainska krigsmakten ryckte fram led den svåra förluster och efter att man flygbombat rebellfästen i öst lyckades rebellerna skjuta ner flera ukrainska jaktplan och attackhelikoptrar.

Den 5 juli retirerade Strelkov från ett omringat Slavjansk till Donetsk, medan de ukrainska styrkorna rycker fram och rebellerna positionerar sig alltmer i storstäderna. Men den 17 juli skjuts ett malaysiskt passagerarplan ner över östra Ukraina, och kropparna av närmare trehundra turister från Holland, Malaysia, Australien och en handfull andra länder sprids över fälten i Donbass. Över åttio barn finns bland de döda. Den chockverkan branden i Odessa hade på konflikten skiftas nu över till en global nivå. Spåren pekar mot Ryssland, och en ursinnig president Obama vill omedelbart beväpna ukrainska armén, men hålls tillbaka av tyska regeringen. Istället införs tunga sanktioner mot nyckelpersoner i den ryska statsledningen. Den ukrainska armén rycker dock vidare, och har i princip omringat rebellfästena i öster, när de plötsligt möter en stark motoffensiv från rebellerna. Enligt rebellernas egna källor ska en mängd ”semesterlediga” (otpusniki) från ryska armén ha anslutit sig till dess styrkor och tvingat den ukrainska armén till reträtt. Bevisen för rysk intervention är i detta skede överväldigande, och det är också här som tidsperioden för vår analys löper mot sitt slut.

² Ivan Katchanovski, *Cleft Countries: Regional Political Divisions and Cultures in Post-Soviet Ukraine and Moldova* (Soviet and Post-Soviet Politics and Society 33), Stuttgart: Ibidem Verlag, 1999: s. 99-100.

³ Strelkov heter egentligen Girkin; Strelkov (av strelok – skytt) är hans nom de guerre.

⁴ Självständighet heter på ryska samostojatelnost’ och nezavisimost’ – men det är allt som oftast den senare som indikerar självständig statsbildning, trots att dess ordagranna betydelse är oberoende. Under folkomröstningen i Donbass var det dock samostojatelnost’ man röstade för, och som Anna Matveeva (*Through times of trouble: Conflict in Southeastern Ukraine explained from within*, London: Lexington Books, 2018: s. 112) påpekar och diskuterar kan begreppet betyda såväl självständighet som självstyre eller suveränitet, och hon visar också på hur denna tvetydighet i begreppsval varit en aktiv strategi från rebellernas sida.

Frågetecken

Kriget i östra Ukraina har fått stor uppmärksamhet på grund av Rysslands inblandning,⁵ men frågan om konfliktens karaktär har varit svår att besvara, och är politiskt sprängstoff.⁶ Om man lutar sig mot officiella definitioner är läget dock inte lika svårbegripligt. FN betraktar det som en intern ukrainsk konflikt. Samhällsteoretikern Stathis Kalyvas definierar inbördeskrig som En väpnad kamp inom gränserna för en erkänd suverän enhet mellan parter som vid

⁵ Matveeva, s. 1.

⁶ Den ukrainske medborgarrättsaktivisten Enrique Menendez föreslår att det kan röra sig om en hybrid av ett mellanstatligt krig och ett inbördeskrig <https://m.youtube.com/watch?v=KH0VL7dsxKA&t=418s> Menendez term ska här inte förväxlas med den idag på många håll anförda termen ”hybridkrigföring”. Till dem som hävdar att det rör sig om en förtäckt invasion sällar sig Lars Gyllenhaal och Joakim von Braun, som i *Ryska Elitförband och specialvapen* (Stockholm: Fischer Co, 2016), beskriver upprorsmännen som irreguljära ryska förband.

fientligheternas början är underkastade en gemensam auktoritet.⁷ Detta är mot den definitionen vi ska pröva kriget.

De som hävdar att det är fråga om ett mellanstatligt krig har argumenterat starkt för att Kreml styrde upproret från första början när protesterna spreds i sydost. Efter annekteringen av Krim var insatserna höga, och såväl i Ukraina och Donbass som i väst antog många att scenariot på Krim skulle upprepas. Västmakterna förutsatte också att upproret leddes av Kreml. Rykten spreds om att de personer som deltog i stormningarna kom utifrån, och misstankarna föll på betalda provokatörer och Spetsnazstyrkor från Ryssland. När ukrainska helikoptrar och flygplan började skjutas ner anade man ökad närvaro av rysk militär teknik och specialtrupper, och när ukrainska armén slutligen slogs tillbaka i rebellernas motoffensiv hopade sig bevisen på direkt inblandning av ryska reguljära trupper. Bevis för en operation dirigerad av den ryska statsledningen synas nedan.

När ryssen inte kommer

En mängd rapporter och artiklar har publicerats med tesen om Kreml som anstiftare. Två ofta anförda rapporter i debatten är *Hiding in Plain Sight*⁸ framtagen av tankesmedjan Atlantic Council, och *War*⁹ som färdigställdes av den kände liberale oppositionspolitikern Boris Nemtsovs team strax efter att Nemtsov själv blivit mördad. Den förstnämnda rapporten, påstår att kriget är en skapelse av Kreml från början till slut; Nemtsovrapporten är något mer dämpad i sin analys, och redogör istället främst för en stor mängd berättelser om ryska soldater som stupat på ukrainsk mark sedan augusti månad 2014.

Hiding in Plain sight liknar till sin karaktär ett dåligt åtal, som envist hävdar överlagt mord, men bevisar vållande till annans död. Kontrasterna är slående mellan kvaliteten på bevisen för de olika stadierna i konflikten; man har klara och tydliga bevis för att en mängd ryska reguljära trupper har stridit och dött i Donbassregionen från augusti månad samt vid slaget i Debaltseve i februari 2015, för detta anför man en mängd fotografier på ryska soldater på sociala medier samt militärt material som av allt att döma sedan början av juli månad har kunnat hamna i rebellernas händer endast på högsta order från ryska armén. Detta ska kontrasteras

⁷ Stathis Kalyvas, *The Logic of Violence in Civil War*, New York: Cambridge, 2006: s. 5.

⁸ Maksymilian Cziperski, John Herbst, Eliot Higgins, Alina Polyakova, and Damon Wilson, *Hiding in Plain sight: Putin's war in Ukraine*, Washington DC: Atlantic Council, 2015.

⁹ Ilya Yashin, Olga Shorina (red.), *Putin. War: An independent expert report*, Moskva: putin-itogi.ru, 2015.

mot argumenten för att Ryssland startade och ledde upproret från första början; man hänvisar i det sammanhanget till fyra olika nyhetsartiklar med ytterst begränsat bevisvärde.¹⁰

De vetenskapliga publikationer som hävdar att konflikten dirigerats från Moskva har i detta avseende varit något mer framgångsrika, men dras fortfarande med problem. Nikolay Mitrokhin har i en artikel identifierat tre faser i vad han kallar ”en rysk specialoperation med målet att destabilisera Ukraina”.¹¹ Hans position liknar den i rapporterna, och ett par artiklar i den ryska tidningen *Novaja Gazeta* som Mitrokhin hänvisar till pekar på att många av upprorsmännen talar med en ren rysk accent som skiljer sig distinkt från den ryska dialekt som talas i södra Ryssland och östra Ukraina.¹² Därtill hävdar en av männen som intervjuas att han hör till ryska militära underrättelsetjänsten GRU – det i sak enda positiva beviset man lyckats anföra om rysk militär närvaro i detta tidiga skede av kriget. I en annan artikel om konflikten i Donbass driver Andrew Wilson¹³ tesen om omedelbar rysk intervention, och lånar Mitrokhins schema för tre stadier i Kremls operation. Hans källmaterial är dock alltigenom lika svagt – och han hävdar utan någon källhänvisning att bussar med provokatörer kom in över gränsen från Ryssland.¹⁴ Till skillnad från många av meningsfränderna väljer dock Wilson att benämna kriget som ett inbördeskrig.

När ryssen faktiskt kommer

Bevis finns dock i mängder för att ryska staten intervenerar genom att sedan juli 2014 stötta rebellerna med vapen, och sedan augusti samma år med reguljära trupper. Däremot är bevisen för Kremlkontroll innan denna period sporadiska, tunna, och framförallt spekulativa. Den ryske journalisten Michail Zygar skriver att [t]ill en början var det ingen som ledde operationen i Donbass; besluten fattades inte på ett samordnat sätt, den ryske presidentens stab samlade in information från skilda håll och uppmuntrade alla som självmant steg fram, men några konkreta order utgick inte från Kreml.

I den ryska makteliten fanns en allmän känsla att Ukraina hade upphört att existera som stat; landet stod utan centralmakt och de östra delarna skulle komma att dala ner i Rysslands omfattning, precis som Krim gjort – lokalbefolkningen skulle rösta för en anslutning, de lokala militärerna skulle inte göra motstånd.¹⁵

¹⁰ Dessa är <https://www.thedailybeast.com/putins-number-one-gunman-in-ukraine-warns-him-of-possible-defeat> vars källor om rysk kontroll enbart utgörs av ukrainska militären; <https://echo.msk.ru/blog/echomsk/1295362-echo/> som med hänvisning till en ukrainsk nyhetskälla påpekar att upprorsmännen i Charkov stormade teatern i tron att det var stadshuset och däri drar slutsatsen att vissa av dessa inte är lokala:

<https://www.bbc.com/news/world-europe-27360146> om resultatet från folkomröstningen; och

<https://www.rferl.org/a/vostok-battalion-a-powerful-new-player-in-eastern-ukraine/25404785.html> om när Vostokbataljonen stormade rebellernas högkvarter i centrala Donetsk den 29 maj, något som troligtvis är en sammanblandning med den tjetjenska bataljonen med samma namn; se Gerard Toal, *Near abroad: Putin, the west, and the Contest over Ukraine and the Caucasus*, New York: Oxford University Press, 2017: s. 265.

¹¹ Nikolay Mitrokhin, *Infiltration, Instruction, Invasion: Russia's war in the Donbass* s. 220, i *Journal of Soviet and Post-Soviet Politics and Society*, nr. 1 2015. Den första fasen innefattade Spetsnazoperationer, den andra en tillströmning av volontärer från kriget i Tjetjenien och Afghanistan, och den tredje innebar att reguljära ryska trupper gick in på rebellernas sida.

¹² Pavel Kanygin, Bes, Fiks, Roman i Goluboglazyj, i *Novaja Gazeta* 18 april 2014 (<https://www.novayagazeta.ru/articles/2014/04/17/59254-bes-fiks-roman-i-goluboglazyj>), och Rossijskoj Armii potjti ne vidno, i *Novaja Gazeta*, 16 april 2014 (<https://www.novayagazeta.ru/articles/2014/04/15/59216-rossijskoy-armii-pochti-ne-vidno>).

¹³ Andrew Wilson, *The Donbas in 2014: Explaining Civil Conflict Perhaps, but not Civil War*, i *Europe-Asia Studies* nr 68, 2016.

¹⁴ Inte heller arresterades några ryska medborgare i konfliktens tidiga skede. Se Matveeva, s. 87.

¹⁵ Michail Zygar, *Männen i Kreml: inifrån Putins hov*, Stockholm: Ordfront, 2018: s. 390. Zygars material baserar sig på hundratals intervjuer med toppar i Kreml och presidentadministrationen.

Detta är knappast första gången man påpekar slutsatsen att den ryska staten försöker reglera ett skeende som inledningsvis står bortom dess kontroll.¹⁶ (16) Den mängd bevis som anförts om vapenleveranser till rebellerna under våren och försommaren 2014 har dock haft ringa substans.¹⁷ Vapnen kommer främst från grupper som opererat på Krim, från råder mot Ukrainiska vapenförråd, och handel med kontakter inne i Ryssland. Först i juli månad finns det uppgifter om att ryska staten försör rebellerna med avancerade vapen.¹⁸ Viktiga indikationer på tidigt engagemang om inte från Kreml själv så från grupperingar inom den ryska eliten är ett läckt dokument från oligarken Konstantin Malofejev om en plan att inkludera östra Ukraina i Ryska Federationen¹⁹, liksom det uttalade stöd Kremlrådgivaren Sergej Glaziev gav rebellerna.²⁰

De artiklar *Novaja Gazeta* som anförts som bevismaterial pekar istället på två något annorlunda slutsatser; att flertalet tillresta personer från främst Ryssland tidigt deltagit i upproret på rebellernas sida, och att lokala myndigheter så som polis och statsledning i hög utsträckning underlåtit att göra motstånd mot ”hemvärnet”. Janukovyjtj specialpolis Berkut var lika hatad i Kiev som den var omtyckt i Donbass, och när den väl dök upp vid de stora protesterna i Donetsk ställde den sig snart på demonstranternas sida.²¹ Något större stöd för att anslutas till Ryssland har inte funnits i Donbass, däremot är fientligheten till den västukrainska nationalismen stor, liksom känslan av samhörighet mellan Ryssland och Ukraina.

De upprorsmän som varit centrala i krigets inledning, framförallt den före detta underrättelseofficeren Igor Strelkov och som inledningsvis tagits för bevis för att Kreml kontrollerade skeendet, visade sig ha helt andra planer än den ryska statsledningen: att ansluta närmare halva – och i Strelkovs fall hela – den ukrainska staten till ett nyfött revanschistiskt Ryssland. Strelkov talar i sina militärappeller om ett Ryssland ”som sträcker sig från den statsformationen som kallas Ukraina till [den ryska regionen] fjärran östern”.²² Män som Strelkov skulle dock snart vara förda åt sidan till förmån för ett Kremllöjalt lokalt ledarskap. Besvikelsen över vad som sedan dess blivit av Donbass vittnar också om att det politiska projekt som de stred för till ringa grad sammanfaller med Kremles planer för östra Ukraina,²³ och Strelkov skulle sedermera gå i direkt opposition mot Putin.²⁴ En stöttesten har varit just Strelkovs kopplingar

¹⁶ Gerard Toal gör en gedigen genomgång av dynamiken som ledde till att Kiev förlorade kontrollen över delar av Luhansk’ och Donetsk’ län (se Gerard Toal, *Near Abroad*, s. 237-273), Paul Robinson visar på att Ryssland försökt få kontroll över något man inledningsvis inte styrde (se Paul Robinson, *Russias role in the war in Donbass, and the threat to European security*, i *Ukraine in Crisis* (red. Nicolai N. Petro), s. 86-101). Anna Matveeva lyfter fram viktiga argument för att upproret snarare är att betrakta som en skapelse av ”vanligt folk” snarare än elitdriven (se Matveeva, s. 1-16).

¹⁷ Det mest relevanta som går att finna är det handburna luftvärnsrobotar som sköt ner helikoptrar under maj månad, se <http://www.trust.ua/news/94521-boevoe-yadro-v-slavyanske-eto-rossijskij-specnaz-pavel-fejgengauer-video.html>

¹⁸ Matveeva, s. 150-151. Se även Bellingcats rapport (Sean Case and Klement Anders, *Putin’s Undeclared War Summer 2014: Russian artillery strikes against Ukraine*, Leicester: Bellingcat, 2016).

¹⁹ Andrej Lipskij, ”Predstavljajetsja pravilnym initsirovat’ prisoedinenie vostochnyh oblastej Ukrainy k Rosii”, i *Novaja Gazeta* 25 februari 2015 (<https://www.novayagazeta.ru/articles/2015/02/24/63168-171-predstavlyajetsya-pravilnym-initsirovat-prisoedinenie-vostochnyh-oblastey-ukrainy-k-rossii-187>); flertalet telefonsamtal mellan Malofejev och Strelkov har också läckt, se Zygar, s. 399.

²⁰ Sergej Glaziev, en rådgivare till Vladimir Putin i ekonomiska frågor, är själv från Zaporozje i Ukraina, och var en varm anhängare av att ansluta stora delar av Ukraina till Ryssland. Gubarev vittnar i sin bok *Fakel Novorosii* (Sankt Petersburg: Piter, 2016: s. 112-113) om att Glaziev ringde honom redan den 5 mars och sade ”att han stödde [rebellernas] antifascistiska kamp.” Glazievs roll diskuteras ingående i Gerard Toal, *Near Abroad*, s. 247-251.

²¹ <https://www.youtube.com/watch?v=y8WkwZtYUcw>

²² Veckomagasinet *Novorossija*, nr. 6 juli 2014, s. 7, hämtad från <http://novopressa.ru/uploads/issues/6/6vypusk.pdf> 17 december 2018.

²³ Zygar, s. 400.

²⁴ Chris Kaspar Der Ploeg, *Ukraine in the Crossfire*, Atlanta: Clarity Press, 2017: s. 123-124.

till den ryska statsledningen.²⁵ Han hade deltagit i stormningen av Simferopols parlament på Krim i februari, där samlade ihop de mannar som följde honom till Slavjansk²⁶. Det är mycket troligt att man i Kreml kände till hans planer,²⁷ men berättelsen om Strelkov som Kremls envoyé kan i ljuset av vad vi anförts ses som bristfällig.

Slutsats

Sammantaget visar allt detta på att upproret i Donbass troligen organiserades av en liten kärna hängivna ryska nationalisterna på bägge sidor gränsen, och där ryska staten intervention kan tolkas som en tydlig tolerans för vad som skedde, men utan någon inledande egen sammanhållen styrning – enligt uppgift ska Putin upprepade gånger ha sagt att Ryssland måste låta invånarna i östra Ukraina själva ta första steget.²⁸ Med Krimscenariot i färskt minne var upprorsmännens mål att skapa förutsättningar för en rysk intervention i östra Ukraina. Allt pekar dock på att den ryska staten varit betydligt mindre intresserad av detta än vad som tidigare hävdats, och att den intervention som ägde rum i augusti 2014 var ett försök att få kontroll över ett skeende man inledningsvis inte styrde. I ljuset av detta kan vi anta att Kreml har tillåtits, om än inte själva orkestrerat rebellrörelsen i östra Ukraina, och argumenten är således överväldigande för att konflikten bör definieras som ett Inbördeskrig; striden har onekligen stått inom en erkänd suverän entitet mellan parter som inledningsvis varit underkastade en gemensam auktoritet. Den ryska intervention som sedermera skulle följa är inte heller det ett argument för mellanstatligt krig; tvärtom är yttre inblandning regel snarare än undantag i inbördeskrig.²⁹ Det är således tydligt att ett inbördeskrig härjar i östra Ukraina.

Detta får flera viktiga konsekvenser. Den första är att den Ukrainska splittringen är intern och inte extern; den grundläggande sociala schismen står främst att finna inom den Ukrainska staten, inte utanför den, och den efterföljande ryska inblandningen är ett resultat av ukrainsk intern splittring, inte tvärtom. Den andra är att konflikten som sådan har tolkats i militära och inte sociala termer. Man har misstagit sig när man betraktar rysk militär intervention som orsak, och inte som verkan av den sociala schism som redan förelåg. Men fenomenet inbördeskrig visar också ytterst på att den retorik som förts från europeiskt och främst amerikanskt håll gentemot Ryssland och Ukraina riskerar att missa målet. Konflikten behandlas helt som resultatet av en främmande stats aggression, och den politik som hade kunnat möjliggöra ett slut på stridigheterna mäts inte mot ett splittrat Ukraina, utan gentemot ett inbillat allsmäktigt Ryssland. Det är ett tolkningsparadigm som måste brytas för att få till en fredlig lösning.

Artikelförfattaren **Jakob Sandberg** är översättare från ryska och persiska, masterstudent i Internationella relationer och medlem i *Röda rummets* redaktion.

²⁵ I sin bok *Ukraina i Historien: Från Äldsta tid till 2015* (Stockholm: Carlsson, 2015) baserar Peter Johnsson i princip hela sin tes om en Kremlledd operation på en enda intervju med Strelkov, där denne (helt korrekt) hävdar att det var han som tände krigets gnista. Utöver det lyfter Atlantic Council också fram Strelkovs roll som bevis för Kremlkontroll.

²⁶ Dessa utgjordes av såväl ryska som ukrainska medborgare; bl.a. var den sedermera ökände rebelledaren Arsen Pavlov (nom de guerre Motorola) med i denna grupp.

²⁷ Matveeva, s. 106.

²⁸ Zygar, *Männen i Kreml*, s. 391.

²⁹ Se Patrick M. Regan, *Civil Wars and Foreign Powers: Outside Intervention in Intrastate Conflict*, Ann Arbor, MI: University of Michigan Press, 2000

Debatt:

Göran Lidén: Kritik av "Krig i kolbältet"

I *Röda Rummet* 3-4/2018 skrev Jakob Sandberg en artikel om Rysslands inblandning i kriget i östra Ukraina, "Krig i kolbältet – till definitionen av konflikten i östra Ukraina" [se ovan]. Hans slutsats var att "... den ryska statens intervention kan tolkas som en tydlig tolerans för det som skedde, men utan någon inledande egen sammanhållande styrning" samt att "... konflikten bör definieras som ett inbördeskrig – striden har onekligen stått inom en erkänd suverän entitet mellan parter som inledningsvis varit underkastade en gemensam auktoritet".

Artikeln utgör en märklig analys/slutsats och jag är övertygad om att varken *Röda Rummet* eller *Internationalen* skulle ha kommit till liknande slutsats vad gäller andra starka länder med regionala maktambitioner som på liknande sätt lagt sig i sina grannars politik, t.ex. Turkiet, Saudiarabien, Israel, Iran, Indien, Vietnam eller Kina, för att inte tala om USA. Men *Röda Rummet* kanske anser att just Ryssland (på grund av ospecificerade anledningar) kan begära att behandlas främst utifrån sina egna perspektiv, vilka förstås då vore kvalitativt annorlunda än hur man betraktar andra regionala stormakter?

Att på liknande sätt analysera USA:s förehavanden i Latinamerika fram till nittioalet (eller dess politik gentemot Venezuela idag) skulle orsakat stort rabalder inom den tidens internationella vänster. Hur ska man se på angreppet mot Grisbukten på Kuba (1961) – var det inte så att striden där stod "inom en erkänd suverän entitet mellan parter som inledningsvis varit underkastade en gemensam auktoritet"? Var det inte på liknande sätt med starten av det andra Indokinakriget (kring 1960), att formellt kom USA "enbart" till Demokratiska Republiken Vietnams hjälp efter att ett inbördeskrig startat och att det därför – enl. Jakob Sandbergs sätt att betrakta världen – bör betraktas som ett inbördeskrig ända till dess slut, 1975.

En internationell vänster måste istället ha det perspektiv som *New Jewel Movement* på Grenada hade och som dess ledare Maurice Bishop sammanfattade med: "We ain't nobody's backyard". Alla visste förstås att USA betraktade hela Latinamerika som sin egen bakgård (sedan Monroedoktrinen 1823 och speciellt med tillägget "Rooseveltkorollarier" 1904 var USA gav sig själv rätt att 'ingripa som "internationell polis" om stater i Karibien och Centralamerika uppträder "ociviliserat" [Wikipedia]), men Maurice Bishop menade att den politiska vänstern förstås aldrig kunde acceptera att verka inom den ram som sattes av den regionala stormakten.

I Maurice Bishops anda måste dagens internationalister stå upp för rätten att inte böja sig för den regionala stormaktens krav på hegemoni och rätt att blanda sig vad man anser sig ha intresse av.

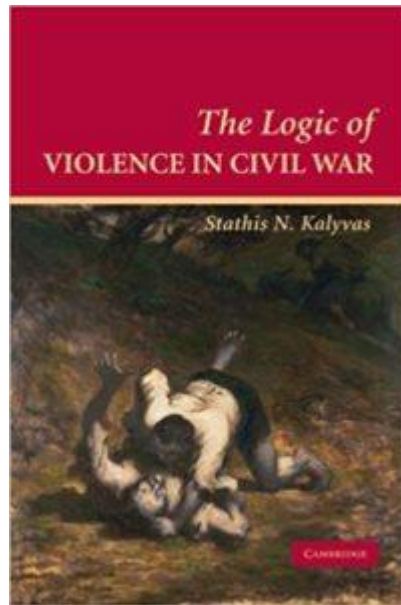
Göran Lidén, Stockholm

Jakob Sandberg svarar: Hej Göran

Tack för ditt mail. Jag är den förste att hålla med om att konflikten i östra Ukraina ska förstås historiskt och komparativt, men de exempel som anförs i texten visar att du inte har läst den bevisning jag anför. Du skriver att konflikten tolkas på ett sätt som aldrig hade skett på Röda Rummet eller Internationalen i de lägen andra regionala och globala stormakter lägger sig i sina grannstaters angelägenheter, men de enda exemplen som anförs är amerikansk intervention under kalla kriget långt bort ifrån landets gränser. Givet det faktum att den kompakta majoriteten stridande i östra Ukraina var, och alltså, är ukrainska medborgare som fram till dess hade verkat hela sina liv först i Sovjet och därefter i Ukraina, samt frivilligtillresta från hela världen inklusive Ryssland, gör att jämförelsen med såväl Grisbuktsinvasionen som samtliga övriga exempel i ditt mail haltar betänkligt. Exempelen du anför förutsätter nämligen det som behöver förklaras, vilket är just det jag i min artikel pekar på att bevis saknas för – att Kreml skulle ha orkestrerat upproret i öst. Det faktum att Kreml tjänar på konflikten i Donbass är inte ett tillräckligt rekvisit för att de orsakar den. Likaledes är antagandet om Ryssland som en imperialistisk stat inte rekvisit nog för att bevisa att rysk imperialism är orsaken till de problem den ukrainska staten står inför idag, inklusive kriget i öst. Om imperialism som analytiskt begrepp (och inte som odefinierat begreppsligt *deus ex machina* inom vänstern när större stater lägger sig i mindre staters angelägenheter) ska ha ett värde måste det bära upp analytisk precision, och inte förutsättas vara grunden för allt som sker varje gång stormakter som Ryssland har ett finger med i spelet. Jag förnekar på intet sätt ryska stormaktsambitioner gentemot Ukraina, men hävdar att själva förutsättningen för denna stormaktsintervention är motsättningar inom den ukrainska staten som var starka nog att utlösa ett inbördeskrig, och därmed återfinns grunden till problemet också där. Att jämföra dessa motsättningar med amerikanskt stöd för reaktionära regimer i Latinamerika och Sydostasien är att inte förstå, eller att inte veta, hur upproret i öst organiserades under våren och försommaren 2014. Jag hade hoppats att min artikel skulle råda bot på denna kunskapsbrist, men inser att jag kan ha misslyckats med min föresats.

Att placera konflikten bland andra är något jag absolut vill uppmuntra, och nog hade det varit värt att jämföra med exempelvis dagens lågintensiva konflikt i Kamerun, där just språkfrågan mellan fransk- och engelskspråkiga områden har lett till blodsutgjutelse och tusentals på flykt, eller övriga strider på postsovetiskt territorium där etniska frågor och nationstillhörighet har spelat stor roll, så som Nagorno Karabach, och det inbördeskrig i Georgien som föregick rysk invasion av landet 2008. En historisk parallell är spanska inbördeskriget (som också allt som oftast är den jämförelse rebellerna själva gör med sin kamp), där utländsk intervention och frivilliga kombattanter förekom i mängder. I skrivandets stund befinner sig enligt uppgift två tusen amerikanska soldater i Syrien (vid sidan av en betydligt större mängd turkiska, ryska och iranska soldater), men ingen skulle drömma om att kalla detta krig något annat än ett inbördeskrig, trots att utländsk inblandning var en del av stridigheterna mycket tidigt. Som jämförelse befann sig som mest ca 4 000 ryska soldater på rebellkontrollerat område i Ukraina under andra halvan av 2014. ”We ain’t nobody’s backyard” går att applicera lika mycket på Kievs relation idag till Donbass som på Rysslands relation till Ukraina, eftersom den ukrainska nationalismen har haft så låg resonans i ett ryskspråkigt och sovjeterpräglad Donbass. Det är i ljuset av dessa konflikter jag anför den definition av ett inbördeskrig Stathis Kalyvas gör i *The logic of violence in Civil War*, som lyder i original ”An armed combat within the

boundaries of a recognized sovereign entity between parties subject to a common authority at the outset of the hostilities”.

Vad Kreml har gjort i detta fall är att dra fördel av situationen, och det politiska målet bland rebellerna var att vända sig mot oligarkin (se både Pavel Gubarevs Fakek Novorosii och Aleksej Mozgovojs framträdanden), det vill säga rebellrörelsen stod i direkt opposition till den oligarki som utgör en så väsentlig del av det samtida Ryssland. Det är ett faktum som på intet sätt står i motsättning till rebellernas djupa beroende av Ryssland, och det är också svårt att förena med den typen av intervenerande imperialism som USA sysslar med långt bort från sina gränser. Det ska tilläggas att dualismen mellanstatligt krig-inbördeskrig är fattig, och man kunde argumentera för att den definition som den ukrainske människorättsaktivisten Enrique Menendez ger är mer passande: ett hybridkrig (se fotnot 6 i min artikel: <https://www.youtube.com/watch?v=KH0VL7dsxKA&t=418s>).

Det är dock en definition som är dåligt teoretiskt utarbetad, och skulle fordra en teoretisk utarbetning i bokformat. Att däremot slentrianmässigt förutsätta rysk imperialism som orsak till kriget i Ukrainas östligaste provinser är inte något som gör vänstern eller någon annan särskilt mycket bättre på att förstå vad som sker i Donbass.

Jakob Sandberg